

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 227
חשון תש"פ

לו את האפשרות להכניס חיילים אל בתי התושבים, ולהשתמש בהם, ועי"ז היה למושל דין "שכירו ולקטור" על בתי התושבים, וכתב השו"ע (סי' שצ"א ס"ב) שאפשר לשכור ממנו להתיר את כל הדירות, ואח"כ אפשר להניח עירוב חצרות [במקומות המוקפים כדן], בלי לחשוש מכל הגוים והמומרים, אבל בשלושים שנים האחרונות שהחלה הדמוקרטיה להתפשט, והגיע מצב שעשו חוק שאין לשוטרים ולממשלה סמכות להיכנס לבתים [אלא ע"י צו בית משפט, שמצריך שתהיה סיבה הוגנת, ואי אפשר לייצר סיבה כזאת לכל בית], לא"כ אין אפשרות לשכור ממנו את הדירות, ואם לא מועילה השכירות לא מועיל הנחת הפת, ונשאר אסור לטלטל מהדירה לחוץ.

וכן הורו גדולי ההוראה בדור אחרון, ובראשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (משנת תשנ"ב ואילך) שלא יסמכו על השכירות מהממשלה, וימנעו מלטלטל במקומות אלו. וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' צ"ז אות י"ד) כתב שאין למשטרה מספיק סמכות כפי הנצרך ע"פ הלכה, והעירוב הנעשה במקומות אלו הוא בבחינת "עושים מה שאפשר". לכן בשכונות רבות מקפידים לשכור שכירות פרטית מכל תושב גוי או יהודי מחלל שבת, ובשכונות מעורבות שיש הרבה תושבים כאלו, זה כמעט בלתי אפשרי.

דין רשות הרבים ברחובות בזמנינו, ובעיר ירושלים

דבר שני שקיים בהרבה עירובים, גם בעירובים שכונתיים, שיש דין רשות הרבים המבטלת את העירוב, משום דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, [הרבים שעוברים ברחוב מבטלים את ההיתר של צוה"פ], ואין מערבין רשות הרבים אלא בדלתות הננעלות בלילה (שו"ע סי' שס"ד ס"ב), וכיון שהרחובות בזמנינו רחבים ט"ז אמות, ויש בהם דין פילוש כדן עיר שאין לה חומה (כפי שהורו גדולי ההוראה), לא"כ העירוב אינו יכול להועיל אלא שכתב המשנ"ב (סי' שמ"ה ס"ק כ"ג, וסי' שס"ד ס"ק ח) שמנהג העולם לסמוך על הדעה השניה בשו"ע שיש תנאי לרשות הרבים שצריך שיעברו בה שישים ריבוא. וכיון שברחובותינו לא עוברים שישים ריבוא, אין להם דין רה"ר, וניתן לעשות עירוב גם בלי שערם שנסגרים בלילה. אבל המשנ"ב מצייין שהשו"ע סתם שלא כדעה זו, וכן דעת הרבה ראשונים שאין תנאי של שישים ריבוא, והכריע המשנ"ב שאין למחות ביד העולם שנהגו להקל, ובעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בזה גררא דחיוב חטאת. ועל פי זה נוהגים גם בהרבה מקומות שיש עירוב שכונתי המפוקח כהלכה, שאעפ"כ הגדולים נמנעים מלטלטל, משום שאינו יכול להועיל לדעת הרבה ראשונים.

אבל יש להוסיף שבזמנינו ירושלים היא עיר של שישים ריבוא, והמשנ"ב (שעה"צ ס"ק כ"ה) מצייין שרש"י כותב שכל רחובות העיר נעשים לרה"ר, ולא צריך שיעברו באותו רחוב ממש ולפ"ז לרחובות ירושלים יש שיטות שהם רה"ר גם למ"ד שצריך שישים ריבוא. שזה יולד חמור מהמנהג שהקלו האחרונים במקומות שאין שישים ריבוא. וכן נקטו גדולי ההוראה, אבל נחלקו באיזה רחובות. דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שזה כולל את כל רחובות העיר, ודעת מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל שרק הרחובות המרכזיים שמסורים לשימוש כללי של העיר, כגון רחובות ירמיהו, בר אילן שרי ישראל, שפע חיים, גולדה מאיר, ועוד. לפ"ז יש לדון האם רחובים סוף העובר בתוך שכונת רמת אשכול, ומשמש קיצור ומעבר משדרות גולדה אל לוי אשכול, האם זה שימוש כללי של העיר, או שאינו מיועד לכך, וא"כ האם יש לו חומרת דין שישים ריבוא, ועיין בזה.

בעירוב החדש לקחנו רק חלק מהשכונה שכל הרחובות ללא מוצא, ואין בהם דין רה"ר. כמו"כ עשו מאמץ רב לשכור מכל התושבים שאינם שומרי שבת להגיע לדרגת עירוב שכונתי מהודר.

האם להחמיר במחיצה לפי השיעור החדש

במהלך הסיוור עם הרבנים התעוררו נידונים הלכתיים רבים, והמשתתפים התפלפלו והביאו את ידיעותיהם לפני הרבנים שיכריעו בדברים, בין הנושאים היה מקום שעשו צורת הפתח שהתחילה בתוך

השלמת עירוב שכונתי חדש בירושלים

בשבוע האחרון זכינו בס"ד להשלים עוד עירוב שכונתי חדש, שנבנה ע"י מוקד העירוב הארצי, והפעם בשילוב מחלקת עירובין בדי"ץ שארית ישראל. בשכונת רמת אשכול בירושלים, עשו לפני הרבה שנים עירוב שכונתי גדול, והשגיחו עליו ברמת השכונתית, ובדקו ותקנו אותו מידי שבוע, אלא שעדיין היה חסר שני דברים בכשרות, כדי שנוכל לומר שאפשר לטלטל בשכונה לכתחילה (כדלהלן). וזה דבר שחשוב לציין לגבי מקומות נוספים שגם במקומות שעושים עירוב פנימי, לא תמיד מגיעים למצב שהטלטול מותר לכתחילה, ויש לברר כל מקום לגופו. לאחרונה התעוררו האברכים המתמסרים למלאכת הקודש, להוסיף ולהדר את העירוב, ולעשות עירוב פנימי שכולל רק חלק מהשכונה, שיהיה מהודר ללא חשש. ופנו למוקד העירוב שיסייע בידם. המוקד החל איתם בעריכת התכנית, ואח"כ בסיוע עריכת המגבית, ואח"כ בשלב ביצוע העבודות ברמת הידור גבוהה.

סיוור בעירוב עם רבנו הגר"צ ובר שליט"א

לקראת השלמת העירוב החדש, הגיע רבנו הגאון רבי צבי ובר שליט"א חבר בדי"ץ "שארית ישראל", יחד עם רב השכונה הגאון רבי צבי שרלץ שליט"א, בליווי אנשי מחלקת עירובין, לראות מקרוב את ההידורים שנעשו, ואת השאלות שהתעוררו, ולהנחות את הוראות הכשרות הראויות לעירוב שכונתי מהודר. הרבנים ציינו בהתפעלות את גודל ההשקעה והמומחיות לשים לב לכל פרט, ולהתקין את כל הדברים בצורה חזקה וטובה, ובירכו את העוסקים, שיראו סיעתא דשמיא להמשיך הלאה לזכות עוד ועוד בעירובים מהודרים.

דיונים הלכתיים עם הרבנים בסיוור העירובין

בשכונה זו היו חנונים קשים מחמת ריבוי הצמחיה העבותה בכל החצרות, והיה צריך לתמוך ולהעמיד את צורות הפתח במקומות כשרים, כדי שלא תהיה מחיצה תחת צורת הפתח, וכן שיהיה מקום פנוי לפני כל עמוד ולחי בשיעור ד' ד' טפחים. באחת הגינות היה צריך לעשות צורת הפתח במקום שהיה מלא בעצים ושיחים גבוהים. הבודק של המוקד מצא שיש קו מסוים שבו שני עצים ברוחב חצי מטר, במקום שהגננים מקפידים לגזום את הצמחיה והעוסקים במלאכה התאמצו לתכנן ולהתקין את העמוד באופן שהחוט יעבור בדיוק ביניהם, ועי"ז יכולים להעמיד את העירוב בצורה טובה. כמו"כ הוסיפו לגזום בתחתית השיח ג' טפחים כדי שיהיה מחיצה תלויה, שגם אם יצמח לא תהיה בעיה.

תכנון העירוב שלא יעבור על מחיצה מוצמחים

שוטפת לדאוג לגיזום במקרה הצורך. הבודק של המוקד הדגיש את הענין, והאברך האחראי ביקש שנמסור לו הוראות ברורות, מתי צמחית הצמחים יכול להוות בעיה, וכמה הוא צריך לגזום. כמו"כ המוקד צייד אותו במגזמה טלסקופית חדשה שגוממת גם ענפים בגובה רב, כדי שיוכל לשמור על העירוב בכשרות טובה.

דין השכירות מגוי ומחלל שבת בזמנינו

והנה הדברים שיו חסרים למרות שהעירוב היה מושקע מאוד, הדבר האחד שהיה חסר מחמת שהשכונה מעורבת עם הרבה תושבים שאינם שומרי שבת, לא היה ניתן לשכור מהם באופן פרטי. כידוע בדורות של גדולי האחרונים היו סומכים על שכירות ממושל העיר, על סמך שהיתה

השבת, וכן היה עוד כביש שנשאר פתח כל הזמן. ולכן עשו כמה צורות לכלול את כל אזור הכניסה ליישוב, עם ביתן השומרים. הבדוק של המוקד עורר שיש כאן ענין להדר ולעשות עוד צורת הפתח בלי אזור הכניסה שמחוץ לעיירה. והטעם משום שהישוב עצמו מוקף בגדר, ואין בו דין רשות הרבים כלל, לעומת זאת הכביש והכר שלפני הכניסה ליישוב, הוא שייך לרשות הרבים המשמשת דרך מעיר לעיר, וא"כ אפילו שלא עוברים בה שישים ריבוא, יש הרבה שיטות שהיא רשות הרבים. ואם כוללים קטע מכביש זה בתוך העירוב, א"כ העירוב מחובר עם מקום שהוא רשות הרבים, ולשיטות אלו נאסר גם כל העירוב משום שהוא פרוץ לרשות הרבים. וכיון שבקלות בתוספת של כמה עמודים ניתן להעביר ע"ז, בודאי ראוי לעשות כן.

הרב שליט"א קיבל את הדברים בשמחה, והורה לעוסקים לבצע את התקנת העמודים הנצרכים לכך בשני הפתחים, וציין לשבח את המומחיות, להבחין בכל פרטי ההלכה, והמסירות ללמד לעם את תורת ההלכה.

הבעיה שנוצרה כשהקבלן לא הוריד את עמודי העירוב

בשבוע האחרון קיבלנו ביום שישי שאלה הלכתית קשה, מהאחראי על העירוב בעיר אופקים, בשעה שהוא בדק את העירוב העירוני, הוא גילה שעשו עבודות עפר גדולות סביב מקום העירוב, ולמזלו הטוב לא עקרו את העמודים, למרות שחפרו את כל הקו סביבם, השאירו את העמודים עם גוש חול מסביבם, הדבר היה לפלא, כי בדרך כלל העובדים והקבלנים אינם חסים על העירוב כלל. ומורידים אותו בלי לחשוב ובלי להודיע. אבל האחראי סיפר שהמצב הזה הגיע אחרי כמה פעמים שהזיקו את העירוב והוא התלונן בעירייה, כעת בס"ד לא הורידו את העמודים.

אבל למרות זאת אמר האחראי, אני בבעיה קשה. כי הם חפרו עמוק סביב לעמודים, וא"כ העפר שסביב לעמוד הוא כעין תל ועמוד גבוה י" טפחים, ונמצא שהעמוד מוקף ברשות היחיד בפני עצמה. ועל כגון זה כתב המשני"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"י"ג) שאם העמוד נמצא בחצר המוקפת מד' רוחותיה, לא כלום הוא. א"כ למרות השמירה המיוחדת על עמודי העירוב, כביכול לא תהיה בעיה, אבל הנה הבעיה לא פשוטה.

האחראי היה אובד עצות, מה הוא יעשה, ביום שישי קצר כל כך. הוא התקשר למוקד העירוב, והמשיב ביקש שישלח תמונה שנראה מה יכול להיות פתרון, אולי ניתן למעט את החול מגובה י" טפחים, אבל האחראי אמר שמדובר בגובה מטר וחצי שקשה למעט, אולי אפשר שדופן התל יחשב לחי, אבל בשביל זה צריך לראות איך הוא נראה. האחראי ביקש ממישהו אחר שישלח וישלח את התמונה, והנה הפתרון, אמנם אינו קל כל כך, אבל ניתן לעשייה. התל עצמו אינו ישר ואינו יכול להחשב לחי, משום פתחי שימאי, אבל אפשר להצמיד לחיים לפני ואחרי כל תל עפר, שיהיו מכוונים תחת החוט, [ניתן לחבר אותם ע"י קשירת חוט סביב כל התל, ולקבע מעט באבנים למטה]. וע"ז הלחי שעומד למטה יחשב עמוד כשר שהוא מחוץ לרשות היחיד של התל. ובין לחי ללחי שבתל יחשב התל למחיצה [כי במחיצה אין פסול שאינו חלק] האחראי הודה על הפתרון המייד, ופנה להמשיך בעבודת הקודש.

כח עזר לבדוקי עירובין

בשורה משמחת לאחראים על עירובין ברחבי הארץ שמתקשים להתמודד עם בדיקת העירוב מידי שבוע.
לקראת סיום מסגרת הלימודים לבדוקי עירובין שע"י מקוד העירוב, ישנם מספר רב של אברכים שרכשו ידע מקצועי ומעשי בבדיקת עירובין, עם הנחיות הלכתיות מוסמכות, ומעוניינים לעזור לכם ולסייע בעול הכבד. האחראים המעוניינים לקבל סיוע, ע"י אברך המתאים למלאכת הקודש, ניתן לפנות כעת למוקד העירוב הארצי, בטל 054-84-833-20
בברכת "שמחים לשמרו ולערב עירובו"

ההרשמה לשיעורי התחומין בעיצומה

בבני ברק - 052-7676-605
בירושלים - 0534-18-6778
במודיעין עילית ובית שמש - 055-678-3323

חצר, והמשיכה ברחוב שלפניה, ובתוך הפתח היתה גדר של החצר. בשעת התכנון בחנו את כל האפשרויות והסיקו שזה המקום שצריך לעשות את צוה"פ, אלא שיש בעיה שהיא עוברת על גדר. הבדוק של המוקד מדד וחישב שהחוט יהיה במקום שהגדר בגובה 77 ס"מ בלבד, ולשיעור חזו"א ולשיעור הגר"ח נאה אין בה גובה י' טפחים, והיא אינה פוסלת את המחיצה, אבל לשיעור החדש ע"פ מציאת הדרהם שעל פיו חישוב הרמב"ם את שיעורו, יוצא ש" טפחים הם רק 75.5 ס"מ, וא"כ יש לגדר שיעור מחיצה. בענין זה הבאנו במק"א דעת כמה רבנים שהורו שא"צ להחמיר עד כדי כך, ומספיק שלפי השיעור הרגיל של רח"נ אין שיעור מחיצה, ורק לכתחילה כשעושים, נכון למצוא פתרון גם לשיטת השיעור החדש. ולכן הבדוק שתכנן את העירוב, הורה לעוסקים להוסיף חול בשטח שלפני המחיצה [בקטע של ד' טפחים לפני החוט] כדי להגביה את הקרקע, ואז לא יהיה בקיר שיעור מחיצה.

בשעת הסיור שנערך עם הגר"צ ובר שליט"א שאלנו את דעתו בענין השיעור החדש, ואמר שלפי הנראה, עד כמה שמחשבים כדעת רח"נ, א"כ השיעור הנכון הוא השיעור החדש, ולא השיעור המקובל שכתב רח"נ, כי מצאו שגודל הדרהם שונה ממה שכתב, ולכן יש לחוש לשיעור זה ולהחמיר בה.

האם רק הבעלים יכול לבטל תבן לקרקע

למעשה כבר קודם לכן השתדלו לפתור את הבעיה באמצעות הגבהת הקרקע, אבל לא השתמשו בחול, אלא הניחו את שאריות הענפים שגזמו לצורך העירוב, והניחו אותם שם על דעת לבטלם לקרקע. דין זה על פי המבואר בסוגיות בכמה מקומות (סוכה דף ד.) שאם מניח עפר בסתם היו ביטול לקרקע, אבל אם מניח תבן וקש צריך לבטלו. ולכן התכוונו לבטל אותם לקרקע, בודאי כל אדם שואל הרי יפנו את הגזם, והתשובה היא שבמקרה זה מדובר במקום שלא יפנו אותו כ"כ מהר, ובינתיים כמה חודשים הם רצו לסמוך ע"ז, ואח"כ יביאו עפר.

אבל הגר"צ שרלין שליט"א עורר שאלה, איך אפשר לאדם שגר במקום אחר לבטל ולקבוע דברים בקרקע של חבירו, הרי בשביל דבר כזה צריך שהיה ביטול ע"י הבעלים על המקום. והגר"צ ובר שליט"א עיין בדבר וטען שבנושא של ביטול התבן אין צריך חלות דין בקרקע, אלא לתת קביעות לדבר, ע"י שחושב להשאירו כאן, ולענין זה מספיק דעת האדם המניח, כל זמן שהבעלים לא סותר את מעשיו, ולא מפנה אותם מהר. ויש לפלפל בזה.

גם בענין זה, ניתנה הוראה לאחראים להביא כבר בימים אלו חול, כדי לעשות את העירוב ללא ספק וללא חשש.

בדיקה ויעוץ לעוסקים בעירובים עירוניים

במקביל לעבודות העירובים השכונתיים מוקד העירוב פועל גם בסיוע לעירובים ביישובים ובערים ברחבי הארץ, לפקח ולסייע בעצה בתכנון ובעשייה, כדי למנוע ולתקן דברים הפוסלים את העירוב, בהתאם לרמת הכשרות שבה הם עומדים. פעמים רבות פונים אלינו ממועצות דתיות ורבני יישובים, המבקשים בדיקה חד פעמית, לעמוד על מצב הכשרות של העירוב שעומד תחת כשרותם.

מוקד העירוב נפגש בדרך כלל עם הרב או הבדוק המקומי, מסייר על גבולות העירוב, ובתוך כדי כך מודריך ומבאר את ההלכות המורכבות, שאין לאדם מן השורה דרך ללמוד אותם בהבנה ברורה ופשוטה. ותוך כדי הסבר מבינים שיש דברים הטעונים תיקון. ובהרבה מקומות מתקנים דברים חשובים בעקבות סיורים אלו, חלקם דברים המעכבים את רמת הכשרות מעיקר הדין, חלקם דברים הנתונים למחלוקת, וחלקם דברים של תוספת הידור.

לאחרונה נתבקשנו ע"י הרב של הישוב "בית חורון" הנמצא על הדרך לירושלים לבוא ולבדוק את העירוב. הגענו וסיירונו עם הרב על כל העירוב, והערנו כמה הערות, שחלקם היו תיקון בכשרות הנוכחית, ועוד דבר לתוספת הידור. לפני שבוע שוב חזר הרב וביקש שנבוא, והפעם בהשתתפות כמה אנשים מהיישוב, שהם הבדוקים את העירוב והעוסקים בתיקונו. מדובר באנשים שעובדים בכל ימות השבוע, ואינם יכולים להיפגש אלא ביום שישי. ולכן הרב ביקש שנבוא ביום זה. כמובן שההגעה בזמן כזה היא קשה מאוד, מכיון שכל אדם עסוק בהכנות לצרכי ביתו, בנוסף לעיסוקים הקבועים. אבל הרב הדגיש את חשיבות הענין שהבדוקים יקבלו הדרכה מפי מומחה, וכך ידעו לבדוק נכון, ולהבחין בדברים הבעיתיים. במצב כזה קשה לסרב, למרות שלא מדובר בתשלום הוגן, אבל זיכוי הרבים הוא מעל הכל, ובלית ברירה יצאנו אל היישוב ביום שישי לאחר חצות.

דין רה"ד מחוץ לשער היישוב ונפק"מ לעירוב

בשערי היישוב נפגשנו עם הרב ועם שאר הצוות, והדרכנו אותם לעשות הידור חשוב בכשרות העירוב. היישוב המדובר נמצא בסמיכות לערבים, ויש לו גדר מכל צדדיו ובכל זאת שער היישוב נפתח כמה פעמים במהלך

